

ködvé a működési területén lévő utak, árkok, vízelvezetők karbantartását és felújítását. Közreműködik a hegytáj közjóléti szerepének növelésében, a turizmus elősegítésében, a táj szépségeinek, értékeinek propagálásában. Eredetvédelemmel kapcsolatos marketingtevékenységet végez, rendezvényeket, borversenyeket szervez. Az előbbieket mellett hagyományörző szerepe is van, a hagyományaink megtartása, ápolása, a helyi szőlő- és borkultúra megőrzése kiemelt feladat. 1944-ig, a szocialista időszak előtt a hegybíróknak komolyabb hatáskörük volt, nem véletlen a *biró* jelző, azonnal igazságot tehetett, ítélkezhetett, hiszen erre felhatalmazása volt. Egy személyben felügyelte a határ rendjét a sok hegyőrrel együtt. Ma sajnos jóval kevesebb a tényleges jogkör, egyre kevesebb a szőlőterület, annak képe pedig elszomorító, nagyon messze kerültünk a szőlőskertektől.

A hegyközség szervezeti struktúrája. Magyarország 22 borvidékének 125 hegyközsége és 73.000 tagja van. A magyar hegyközségi rendszer háromszintű. Alapegysége a hegyközség. Egy-egy borvidék hegyközségei hegyközségi tanácsba szerveződtek, ez a második szint. A harmadik, országos szint, a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa 1996. március 28-án alakult meg. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa egyben terméktanács is, amely a borágazattal kapcsolatban jogosult tárgyalásokat folytatni a kormánnyal. A hegyközség tagjainak összessége alkotja a közgyűlést, amely elfogadja a hegyközség alapszabályát és éves költségvetését, meghatározza a tagok által a hegyközségi rendszer fenntartására fizetendő hegyközségi járulékot, megválasztja a választmányt, az elnököt, a hegybíró, a hegyközségi tanácsa küldöttet, illetve az ellenőrző bizottság és ha vannak, az egyéb bizottságok elnökeit. A közgyűlés minden ügyben dönthet, amit a törvény vagy az alapszabály hatáskörébe utal. Választmányt – amely évente legalább kétszer ülésezik – a hegyközség csak akkor választ, ha legalább harminc tagja van, egyébként csak elnököt. A választmány a közgyűlés határozatai szerint irányítja a hegyközség működését. Az elnök egyben a választmány elnöke is. Harmadik személyekkel, illetve a hatóságokkal szemben ő képviseli a hegyközséget.

A hegybíró. Az operatív ügyeket a hegybíró intézi, aki a szőlő- és borszármazási igazolást kiállítja a megtermelt szőlő- és bormennyiségekről, amelynek alapján a bor eredete ellenőrizhető. Törvényben kikötött feladatai többek között: a feladatokat ellátó szervezet működtetése, a munkáltatói jogok gyakorlása a hegyközség alkalmazottai felett, az ülések előkészítése, az adminisztráció, az utalványozás, a közgyűlés és a választmány határozatainak a végrehajtása, a hegyközségi vagyon kezelése, a gazdálkodás irányítása, illetve a közigazgatási ügyek mellett a járulékok, bírságok, szolgáltatási díjak beszedése. A hegyközség többi tisztviselőjéhez hasonlóan a hegybíró is a közgyűlés választja, megbízatása határozatlan időre szól. A hegybíró nem köztisztviselő, bár a rendkívül szigorú megválasztási feltételek közé tartozik a közigazgatási versenyvizsga letétele is. A törvényi rendelkezés szerint hegybíró csak olyan büntetlen előéletű magyar állampolgár lehet, aki „a szőlészet és borászat területén szakmai felkészültséggel és gyakorlati jártassággal rendelkezik”. A hegybíró, illetve a hegyközség elnöke országsszerte különböző fórumokon képviseli a hegyközséget, aminek promóció szempontjából szintén van jelentősége.

Tarsoly József
Eger Város Hegybírója

Akik Egerben meghonosították a teraszos szőlőművelést

A teraszos művelés lényege, hogy olyan lejtős területeken is lehetővé váljon a termelés, ami egyébként nem művelhető. A teraszok csaknem vízszintes párkányokból állnak, melyeket egymástól megfelelő magasságban építenek meg és általában kőfalakkal támasztanak alá. Csökkentik a vízfolyást és javul a vízmegtartás. Jó állapotban tartásukkal általában az erózió megelőzhető. A teraszok építése nagy mennyiségű talaj megmozgatásával jár, gondos karbantartást igényelnek és nem alkalmasak a nagyméretű gépeket igénylő gazdálkodáshoz. A mediterrán országokban (Ciprus, Görögország, Franciaország, Málta, Olaszország, Portugália, Spanyolország) hatalmas területeket foglalnak el teraszok, ahol leginkább szőlő és olajfa-ültetvények találhatók.

Az Eger mellett Eged-hegy a város látképétől elválaszthatatlan. Két részből áll: Kis- és Nagy-Eged, mely a Bükk Nemzeti Park tervezett délnyugati bővítésének részét képezi. Az Eged különös jelentőséggel bír nemcsak Eger, hanem a magyar szőlő- és bortermelés történetében is. Magyarország legmagasabbján (536 m) fekvő szőlőtermő területe, melynek felszínére a napsugarak szinte merőlegesen ér-

Az Eged tudósa, Legányi Ferenc
(1884–1964)

Önzetlenül több évtizeden keresztül ellátta feldolgozandó anyaggal az ország tudósait. Olyan szakemberek barátságát tudhatta magáénak, mint Andreánszky Gábor, Balogh Kálmán, Csepreghyné Meznerics Ilona, Kolozsváry Gábor, Kretzoi Miklós, id. Noszky Jenő, Schréter Zoltán, Tasnády Kubacska András, Telegdi Róth Károly, Vadász Elemér stb. Egyik közeli munkatársa, tanítványa Rozsnyói Márton, így emlékezik róla: „Érdekelte minden. Népdalokat gyűjtött, számtalan paleolitikus lelőhelyet talált, otthon volt a régészet minden ágában. Csodálatos emlékezetében megőrzött minden adatot. Érdeklődött a szépirodalom és a történelem iránt is, s nála az érdeklődés egyenlő volt a leglényegtelenebb részletekre kiterjedő tudással.”

Eredetileg gazdálkodó volt, de idővel teljesen a természetbúvárkodásnak szentelte életét. 1926-ig Rudolf öccsével a Kis-Egeden lévő birtokukat művelték. Még utat is építettek Egertől az úgynevezett Legányi-tanyáig, amely felemésztette vagyonukat. 1950-től az egri múzeum tudományos munkatársa lett. Ekkor adományozta a magyar államnak nagy értékű őslénytani gyűjteményét, amelynek egy része a Földtani Intézetbe és a Természettudományi Múzeumba került, a legjava pedig az egri múzeumban maradt. Munkájának jelentőségét nemcsak a hazai tudósok ismerték el, hanem jeles külföldi szakemberek is. Tizenhat általa talált ősnövény- és őssálatfajta neveztek el róla. 1964-ben hunyt el. Az egri múzeum saját halottjának tekintette. Földi maradványait az egri Kisasszony-temetőben helyezték örök nyugalomra. Egerben utca őrzi nevét.

A Legányi család az Eged-hegy alján 150 hold földdel rendelkezett és a hegyen virágzó gazdaságot teremtett, teraszos fölműveléssel. Az egri szőlősgazdák, akik az Egeden gazdálkodtak, a nagy sár miatt, termésüket csak tavasszal tudták pincéjükbe behordani és feldolgozni. Legányi Rezső felajánlotta, hogy a várállomástól a Legányi-tanyáig műutat építtet. 600 millió korona városi hozzájárulás mellett, évi 8 százalék kamattal, az útbépítést magára vállalta. Saját költség-hozzájárulása is ugyanannyi volt. Az út 1926-ra el is készült, azonban Legányi a beruházásba belebukott, fizetésképtelenné vált. Gazdaságát kénytelen volt potom áron eladni. Bukását feljegyzései szerint az okozta, hogy: „a város késedelmesen fizetett, ami azt jelentette, hogy két és fél évig a hozzájárulást nem utalták át [...], amikor a város a Speyer-kölcsönt megkapta, s én a kamatokat (150 millió korona) a városnak elengedtem, követelésemhez hozzájutni nem tudtam”.

Minderről az Egri Újság 1926. október 2-i száma így számol be: „Nem mehetünk el szórtanul e tény mellett, mely egy mélységesen szociális érzésű, rendkívüli akaraterejű, tősgyökeres magyar ember hirtelen sorsfordulását jelenti. Aki az Eged kopár oldalán egy emberöltő kemény munkájával virágzó gazdaságot teremtett, s évről évre a város száz és száz családjának nyújtott munkaalkalmat, kenyeret és emberséges bánásmódot, bizony-bizony hasonlíthatatlanul értékesebb polgára volt hazájának és városának, mint akárhányan a közélet sok öblöshangú szóvivője közül”.

keznek. Ezeknek egy részét a talajban lévő mészkösziklák visszaverik, így a felszín közeli levegőréteget több fokkal felmelegítik. A napsütéses órák száma is igen magas, évi 2100 óra. A hegy fő tömegét szürke mészkő alkotja, amely a borok savszerkezetéhez és hosszú élet-tartamához is hozzájárul. A sugárzás energiájának másik részét a kőzet felett elhelyezkedő vékony talajréteg, a humuszban gazdag, fekete színű, úgynevezett *rendzina talaj* nyeli el. Érdekességként megemlítjük, hogy a Kis-Eged hegy oldalából került elő az első szőlő növényre utaló maradvány, a *Vitis hungarica* levelének mintegy 30 millió éves kőülete.

A XX. század elején hazánkban Egeden, a Legányi testvérek honosították meg a teraszos szőlőművelést. Legányi Ferenc autodidakta természetbúvár, gyűjtő volt, akinek szenvedélye a természettudomány. Az óbudai kőbányában gyűjtötte az első kőületeket, fossziliákat és ettől kezdve, minden szabad idejét erre áldozta. 1890-ben családjával Egerbe költözött, ahol a gyűjtőszennedélyének még jobban élhetett. Évtizedekig kutatott új lelőhelyek után, s ő maga hordta haza hátán, a súlyosan megpakolt *faháti*-ban vagy kőzetgyűjtő ládájában a ritka fossziliákat. Gyűjtött, rendezgetett, olykor preparált.

A teljesen tönkrement Legányi Rezső, miután minden adósságát kifizette, Budapestre költözött. 1943-ban tért vissza, a család Diófakút utca 11. sz. alatti házába és művelte a Kis-Egeden lévő tíz holdas kopár ingatlant. Ekkor tapasztalta, hogy hajdani földjeit a vevők nem művelik, s újra felébredt benne a vállalkozó kedv. 1946-ban levelet írt a Földművelésügyi Miniszternek, melyben többek között ezeket olvashatjuk: „A régi egri emberek tudják, hogy mily nehéz volt a köves talajú ingatlanon termelni, ott szántót, szőlőt és gyümölcsöst létesíteni. S e nehézségekkel – minden dicsekvés nélkül mondhatom – megbirkóztam. Ma is látható néhol a négyméteres rakott teraszfal, ami lehetővé tette a szántást. A birtokon utakat létesítettem, földjeimet rendszeresen és rendszeresen trágyáztam, s az addig lehetetlennek tartott dolgot is megcsináltam, hogy az Eged oldalán búzát, árpat kukoricát, szóval kalászosokat is termeltem [...] A terület legnagyobb részben kötött talajú és csak szőlő telepítésére alkalmas. Különösen szépen díszlik benne az Afúz Ali fajú szőlő, amely csemege faj, szállítóképes és az északi államokban nagyon keresett.” Nem tudjuk milyen választ kapott a minisztériumból, de azt igen, hogy földjeit sohasem vásárolhatta vissza, még a kért haszonbérbeadás sem valósulhatott meg.

Az Eged feléled tetszhalálából

Az Eged-hegy a legjobb minőséget adó dülök egyike volt mindig Egerben, de a meredek hegyoldal géppel nem művelhető. A terület az 1970-es évek végére teljesen elvadult. A szőlők művelésével a nehéz körülmények miatt felhagytak és a vidéket szinte teljesen visszahódította az erdő.

A *Gróf Buttlar Történelmi Borászat*-ot 1999-ben alapította *Bukolyi László* és családja. 2000-ben kezdtek területeik betelepítéséhez. Bukolyi kiirtatta a dzsungelt a hegy oldalából és újratelepítette a szőlőt. (A Kis-Egeden 1 hektár, 2003-ban a Nagy-Egeden további 20 hektár szőlőt telepítettek.) Az embert próbáló munka két évig tartott, amikor ott két kilométer hosszú, szárazon rakott kőfalat húztak. Bukolyi László igazi *Grand Cru* területté tette a Nagy-Egedet, mindezt a flóra és fauna megóvásával, tiszteletben tartásával. A hegyoldalon 500 m magasságig kúsznak fel a szőlősorok, olyan gondos kialakításban, ami Európa szerzte is kivételesnek számít. A *Legányi Ferenc Emlékterasz*-on Cabernet Sauvignon, Cabernet Franc, Kékfrankos és Kékoportó szőlőfajtákat telepítettek.

Az Eged különös jelentőséggel bír nemcsak Eger, hanem a régészet, a természetvédelem, valamint a magyar szőlő- és bortermelés történetében is. Feltétlenül meg kell őrizni a hagyományos szőlőművelést, a természet értékeinek megóvásával. Ahogy Legányi Ferenc írja *Egedhez II.* költeményének záró soraiban:

Eged hegy teraszai (Szántó György felvétele)

*„Teraszaidnak óriás lépcsője
végső gondoskodásom.
Zöldelj tovább, teremhetsz szép hegyem,
míg dolgos ember lesz a nagyvilágon!”*

Szecsó Károly

Az egri érseki palota és pincerendszer

Az egri püspökség székesegyháza és a püspöki, valamint a káptalani épületek a középkorban a várban voltak. Ma is láthatók a románkori székesegyház a maradványai, melyet később gótikus stílusban kétszer is bővítettek. A székesegyház, illetve a romok közvetlen közelében majdnem teljes egészében megmaradt a gótikus püspöki palota, melyet 1470 körül Beckensloer János akkori egri püspök építtetett. Még egy évszázadon át sem tűndökölhetett eredeti pompájában, a két ostrom idején hadászati célokra használták, később pusztulásnak indult.

A reformáció 1540 körüli egri megjelenése, később a törökök első támadása, majd a 91 évig tartó oszmán uralom arra készítette Eger püspökeit és a káptalan tagjait, hogy székhelyüket biztonságosabb helyre tegyék át, így a püspökök Kassán, a kanonokok pedig a közeli Jászón rendezkedtek be. Az egri püspöki szék néhány rövid megszakítástól eltekintve ezután is rendszeresen be volt töltve, hiszen a cím viselői egyben fontos közjogi méltóságok is voltak, és egyházi funkciójukhoz állami szerepvállalás és javadalmasítás is társult.

Eger püspöke és a káptalan tagjai csak a város felszabadulása után, 1687-től gondolhattak arra, hogy ismét visszatérnek régi székhelyükre.¹ Telekessy István jött vissza elsőként Kassáról, aki 1699-ben került az egyházmegye élére, azonban ősi székhelyén siralmas állapotokat talált: nem volt sem székesegyháza, sem pedig lakása, ahová beköltözhetett volna. Ezért székesegyházul a gótikus Szent Mihály plébániatemplomot jelölte ki, amit kijavított és újra szentelt, mert a törökök mecsetként használták. Maga pedig beköltözött a jezsuiták házába és ott lakott egészen addig, amíg ki nem tudott alakítani a közelben egy szerény rezidenciát. Az új püspöki palota a mostani Széchenyi utca egyik épületegyüttesében jött létre, amelynek fekvése jóval kedvezőbb volt, mint az egykori várbeli palotáé. Ez a hely ugyanis annak az országos főútvonalnak a mentén volt, amely az Alföldet összekötötte a Felvidékkel. Az épületcsoport, amelyet a püspök kiszemelt, három középkori „kastély” volt, erről már Edelspacher György kamarai számtartó is megemlékezett jelentésében 1690-ben. Ebből a három kastélynak nevezett épületből alakult ki másfél évszázad alatt a jelenlegi érseki palota épületegyüttese. Ezeknek a „palotáknak” a középkori eredetét egészen mostanáig csupán korabeli leírásokkal tudtuk bizonyítani, ma már régészeti ásatások és falkutatások is alátámasztják a korábbi feltételezéseket, számos gótikus épületrészlet került ugyanis napvilágra.

Telekessy püspök egyelőre az északi szárnyat tette lakhatóvá. Feltételezhető, hogy 1705-ben, amikor II. Rákóczi Ferenc bevonult Egerbe, ebben az épületrészben kapott elhelyezést. Az első nagyobb szabású és művészi igényű kiépítésre 1715-től Erdődy Gábor idejében került sor, amikor a püspök Giovanni Battista Carbone tervei alapján megépíttette a középső szárnyat. Ez esetben is arról volt szó, hogy a meglévő épületet átalakították és felújították, mindössze a kápolna került teljes egészében újjáépítésre. Erről az épületről és a környező kertekről részletes információnk van Bél Mátyástól, aki 1735-ben nagy alaposággal leírta a püspöki rezidenciát. Mind az épület, mind pedig a környezete sokkal díszesebb volt, mint ma, a homlokzatot szobrok ékesítették és Bél szerint ez az épület volt a város ékessége. Az épület érdekessége, hogy mivel lejtős terepre építették, egyik oldalon földszintes volt, az út felől azonban emeletes. A földszinten lakószobák, éléskamrák, hűtőhelyiségek voltak. A palota északi végében külső lépcsőn lehetett feljutni a felső szintre. A reprezentatív emeleti termekben volt a püspöki lakosztály, nagyméretű tanácskozó teremmel. A bejárat fölött az Erdődy címer volt látható, és három felirat: 1. „Non est mortale, quod opto” – (e ház lakói) Nem a múlandó dolgok után vágyakoznak. 2. „Nulli sua munera claudite” – Itt mindenki megkapja a maga jutalmát. 3. „Non sibi, sed aliis” – Nem a maga érdekében, hanem mások javára. Ezek alatt volt még egy felirat: „Erdődy Gábor püspök építtette 1718-ban”. Voltak még padlásszobák is a manzárdtető alá bújtatva.² Az épületcsoport egy nagyjából négyzetes díszkertet ölelt körül, amely keleti irányból szabad volt. Ezen kívül a főépület mögötti

¹ URL <http://www.eger.egyhazmegye.hu/index.php/egyhazmegyenk-tortenete>

² Bél Mátyás: Heves megye ismertetése 1730–1735. Fordította és magyarázatokkal ellátta: Soós Imre. Eger, 1968. 58–63.